

FILIP GALOVIĆ

O LEKSIKU SVETOJURSKOGA GOVORA

Filip Galović
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242
HR 10000 Zagreb
filip.galovic@unicath.hr

UDK: 81'374.2:81'28(497.5Sv.Juraj)
Izvorni znanstveni članak
11.11.2019.

Govor je Svetoga Jurja štokavski govor te pripada zapadnomu dijalektu, kao i svi govori podvelebitskoga područja, osim čakavskoga govora grada Senja. Senjski je govor, kao govor administrativnoga i kulturnoga središta ovoga prostora, izvršio stanovit utjecaj na svetojurski govor, pa i danas u njemu žive pojedini čakavski nanosi. U radu se iznose najvažnije fonološke i morfološke značajke govora Svetoga Jurja te se posebno osvrće na leksik ovoga štokavskoga govora.

Ključne riječi: Sveti Juraj, dijalektološke značajke, leksik, novoštokavski ikavski dijalekt, štokavsko narječje

Uvod

Sveti se Juraj smjestio podno Velebita, desetak kilometara južno od grada Senja, uz Jadransku magistralu. To tipično primorsko naselje, prema podacima Državnoga zavoda za statistiku iz 2011. godine, ima 600-ak stanovnika.

Dobro je poznato da cijeli podvelebitski prostor pripada štokavskom narječju, njegovu novoštokavskom ikavskom dijalektu, izuzev čakavskoga govora Senja. Premda nema objavljenih detaljnijih podataka o ovome govoru, njegove se bitne dijalektološke značajke saznaju iz članka Milana Moguš *Pogled na današnji jurjevački govor* iz 1978. godine. Tu je Moguš zaključio da je svetojurski govor "jedan primorski štokavski ikavski govor s novijom akcentuacijom, govor koji je bio i koji jest zbog svoga položaja pod vrlo jakim utjecajem čakavskoga Senja"¹. Senjski je čakavski nanos i danas u pojedinim crtama očigledan.

¹ M. MOGUŠ, 1975, 232.

Sl.1. Naselje Sveti Juraj (foto: Filip Galović)

U kolovozu sam 2019. godine nekoliko dana boravio u senjskome kraju te sam se osobito bavio istraživanjem govora Svetoga Jurja.² Dijalektološku sam građu prikupio metodom slobodnoga, nevezanoga razgovora, ali i na temelju posebno koncipiranoga kvestionara. Mojim su konzultantima bili: Vesna Babić (1943.), Ivan Samaržija (1953.) i Ivan Rukavina (1960.). Neke sam zanimljive podatke saznao od mladoga i zainteresiranoga Bruna Vrbana (1993.).³ Osim navedenih, razgovarao sam i s pojedinim drugim mještanima te pomno osluškivao govor na rivi i u lokalnoj gostionici. Na temelju sam prikupljenoga materijala detaljnije pisao o fonologiji i morfologiji ovoga govora u zasebnome

² Za pripomoć u nalaženju govornika osobito zahvaljujem Blaženki Ljubović iz Gradskoga muzeja Senj i župniku Svetoga Jurja don Silviju Milinu. Ističem i Bruna Vrbana koji me također zdušno usmjerio na pojedine.

³ Svi su konzultanti bili upoznati s činjenicom da je riječ o terenskome dijalektološkome istraživanju te su svojevrijedno iznijeli podatke o sebi i dopustili snimanje/zapisivanje govorenoga materijala.

članku.⁴ S obzirom na to da se i leksička razina ukazala zanimljivom, ovdje se, pored najbitnijih fonoloških i morfoloških podataka, osvrće na osobitosti u leksiku svetojurskoga govora.

1. Osnovne fonološke i morfološke crte

Govor je Svetoga Jurja u načelu ikavski: *grijôta, sikira, svît, dica, podîlit, lêtîli, žîvîli, mîšec*, s nekoliko poznatih ekavskih likova koji su obični među novoštokavcima ikavcima, npr. *zènica, zanovétat, ôbe* i sl. Međutim, u svetojurskome se govoru nalaze i neki drugi ekavizmi koji su nanos iz senjskoga govora: *cêli, sréda, kòleno, lèto, mèsto, ôbed, zvézda* i niz drugih. Stara je zamjena samoglasnikom *a* vidljiva u *jâdro* i *prama*.

Nekadanji su poluglasovi rezultirali samoglasnikom *a*: *màgla, ôtac, pàs, dõbar*. Tipična je čakavska značajka tzv. 'jake vokalnosti' potvrđena u nekoliko riječi: *màlin, mǎša, mǎšit*. Ovamo idu i oblici *vǎlje* (pored *ôdma*) i *vǎjk* (pored *ûvik*), dakle s čakavskim razvojem *va*, inače je uobičajeno *u*: *ùnûtra, ûnuk, Ūskrs, ûzēt, ûžgat, u sèlu*. Usamljene su ovjere *šènac* ('uš') i *čèra* (pored *jùčē(r)*).

Nazalni je samoglasnik prednjega reda *ɛ, kako se očekuje u štokavskim govorima, izjednačen s etimološkim *e* u svim položajima i primjerima: *gòvedina, mēso, tîme, jèzik, jétra, pòčēt, nàčēt, žèt*. Izolirani je nalaz glagol *prijat* ('primiti') s rezultatom *a* kao u mnogih čakavaca.

Na mjestu je nekadanjega slogotvornoga *l* i nazalnoga samoglasnika stražnjega reda *ɔ očekivano nastupio samoglasnik *u*: *jǎbuka, tûst; gòlub, kùpina, grédu* (3. mn. prez.).

Štokavsko-čakavski prijelaz sekvence *ra* u *re* zahvatio je lekseme *rèbac* i *nàrēst*, no nema izmjene u *krāst*.

Zamjena za štokavsko *dž* jest glas *ž*: *žèp, žîgerica, svjedòžba*.

Glas je *đ* rezultat primarne i sekundarne jotacije dentala *d, a isti stoji u primljenih riječi, kao i u osnovi prezenta glagola prefiguriranih s *iti: *mlǎđi, prèđa, ròđak, nadògrāđen, čǎđa; đir; dòđe, nǎđete*. Ovdje odstupa primjer *gòspoja*, dakle s *j*.

Glasovi su se *č* i *ć* sveli na jedan glas srednje tvrdoće: *čîst, nôč*.⁵

Govor je šćakavski: *pûščamo, ùlišće, nǎtašće, prišć; gròžđe, mòžđani*.

⁴ Članak je pod nazivom *Govor Svetoga Jurja (pored Senja)* u listopadu 2019. godine predan uredništvu časopisa *Croatica et Slavica Iadertina* te je upućen u recenzentski postupak.

⁵ U cijelome se radu iz tehničkih razloga mjesto srednjega glasa bilježi *č*.

Glas je *h* zamuknuo: *u ládu, ìljada, razládilo se, grí* ('grijež'), *vř* ('vrh'), *krù* ('kruh'), ili je zamijenjen glasom *v*: *bùva, ùvo, glùv*; ili *j*: *mijūr*; ili *k*: *špàrket* (i *špàret*).

Glas se *f* dobro čuva, a pretežito dolazi u primljenica: *fàžōl, jěftin, fījūkat, frīgat* te na mjestu skupina **pv*: *ùfān se* i **hv*: *fāla, zafālit* (ali *ùvatit*).

Glas *l* biva zadržan na dočetu imenica, pridjeva i priloga: *sōl, kōtāl, pākāl, sōkol; tēpal, vēsēl, bēl; ōzdōl*, kao i na dočetu unutarnjega sloga: *tēlca, pālca, žālba*. U pridjevu je radnome muškoga roda jednine izmijenjen u *a*: *nōsija, vīdija, ōbaša, pēka*.

Mjesto *m* u nastavcima i nepromjenjivim riječima nastupa *n*: *s mēnon, lītron, sēsētran* (DLI mn.), *večīnōn, sēdan, ōsan*.

Skupina je *čr* (< **čbr*; **čer*) sustavno prometnuta u *cr*: *crīvo, cřn, cřv, zacrvēnit se*.

U posuđenica stoje skupine *št, šk, šp* (< *st, sk, sp*): *broštūlīn, škabēlīn* ('ladica'), *špīca*.

Osnova je *vs-* (< **vbs-*) nakon redukcije poluglasa i provedene metateze izmijenjena u *sv-*: *svāku, svi, svē, svēga*.

Rotacizam je poznat i ovom govoru: *mōreš, mōremo* premda cirkuliraju i likovi *mōžeš* i *mōžemo*. "Dolazi mōrda."

Disimilacije se vrše u *sedāvnājst, osāvnājst, gúvno, sūmljān, dīmljak* i sl., a asimilacije su rijetke, pa se eventualno čuje *čīžme*.

Naglasni se sustav sastoji od četiriju naglasaka (*ūžgala, plīsan, iscīdit, tēlič*), zanaglasne duljine i kračine. Akcentuacija je uglavnom novoštokavska. Zanaganasne se duljine većinom pokraćuju (*pāzin* 1. jd. prez., *mlādost, od stāre vūne*). Naglasak može preskakati (*pōd bokon, prīd oči*) ili ne (*od sřca, u šūmi*), a naglasak se može i prenositi (*okō kuče, nā mašu*).

U deklinaciji imenica treba spomenuti u instrumentalu jednine nastavak *-on* bez obzira na palatalnost dočetnoga suglasnika osnove (*nōžon*). Kratke su množine dosta uobičajene (*brōdi, gōlubi*) premda se nađe i dugih množina (*krākovi*). Genitiv množine danas često ima nastavak *-i* (*mīši, krīlī, óvcī*), no u svim je rodovima živ i štokavski *-a* (*pāsā, slóvā, sestārā*). Dativ, lokativ i instrumental množine sviju rodova zahvatio je sinkretizam na *-in*, odnosno *-an* (*lāktin, sēlīn, sūzan*) premda su se uvukli i nastavci *-ima* te *-ama* (*kōnjima, kōlenima, rūkama*).

U ličnih je zamjenica vrijedno istaknuti lik *s mēnon* ('sa mnom'), dakle s osnovom *men-*, ali s druge strane čujemo *tōbon* i *sōbon*. U dativu, lokativu i instrumentalu ličnih zamjenice 'ja' i 'ti' ovjereno je *nāmi, vāmi*. Govori se *kō, što, kākī, (o)vākī, nīki, ništo, ništa* (uz *niš*), itd.

U genitivu se jednine muškoga i srednjega roda pridjevsko-zamjeničke deklinacije razlikuju nastavci *-oga* i *-ega* (*slòbodnoga, mlàdèga*), u dativu i lokativu *-on* i *-en* (*stâron, mlâden*).

Među brojevnim pridjevima treba podvući likove *čètvero, pètero*, naravno zbog morfa *-er-*.

Infinitivi su većinom krnji: *naránit, gòrit, nâč*.

Značajno je i to da je u infinitivima glagola II. vrste dominantan sufiks *-nu-*: *dìgnut, pomàknut*, a u oblicima je tvorenih od infinitivne osnove evidentiran *-ni-*: *krénila, zìinja*.

U 3. su licu množine prezenta zabilježene različite mogućnosti: *gòvoridu, nòsиду, darívaju, mǎžu, zòvū*. Pored ovakvih se realizacija čuju i realizacije s *-e*: *bòlè, sàde, zàtvore*.

2. Leksik

2.1. Leksički slojevi

Posvema je jasno da svetojurski govor obiluje leksemima iz naslijeđenoga, slavenskoga leksičkoga fonda, npr.: *crivo, dlàn, bûra, kûs* ('komad'), *rúbac, žûč, gòvedina* i brojni drugi. Ovamo ide i imenica *pòstelja*, koja se i danas čuje, a stariji je narod nerijetko govorio i *liglo*. Osobito su vrijedni nalazi poput *grémo, grédu* 'ići', stari glagol poznat svima trima narječjima, jednako kao i *iskat* 'tražiti'. U Svetome se Jurju, kao kod nekih štokavaca i brojnih čakavaca, rabi riječ *pòt* ('znoj'). Zanimljiva je i imenica *mèl* koja pokriva značenje 'pijesak'. Dodajem ovdje da je zabilježen iskaz: *àl su ti vlâsi tånke*, gdje se susrećemo sa starom riječju koja se govori među čakavcima i kajkavcima te nekim štokavcima.

U govor se uvukao i znatan broj germanizama: *šnâjder* ('krojač'), *špàret/špàrket, klòfer* ('isprašivač'), *fâlda* ('pregib, nabor (ob. na tkanini)'), *briktaš* ('novčanik'), *ròr* ('pećnica'), *mèlta* ('žbuka'), *mèrlin* ('mrkva'), *štrûca* ('kruh izdužena oblika').

Govor zna i za neke orijentalizme kao što su *benávit* ('pričati gluposti'), *bùbrig, jàran, žìgerica, žèp, čòban*.

Očekivano cirkulira i stanovit broj leksema romanskoga postanja. U značenju se 'limena cijev (ob. za odvođenje dima)' rabi romanizam *trûmba*. Imenica *bànkîna* pokriva značenje 'kameni rub uz cestu'. Za 'brodsko skladište, tovarni prostor u brodu' govori se *štíva*. Glagol *kòštat* rabi se u značenju 'pristati (o brodu)'. Svetojurski se termin *paràpet* pojavljuje u značenju 'zidić, kamena ograda uz cestu'. Ima, naravno i drugih romanizama: *cîma* ('konop za vezivanje

broda'), *opitùrat* ('obožiti, oličiti'), *pòrat* ('luka'), *prèza* ('kameni ili željezni stup na obali za vezivanje broda'), *nèvëra* ('nevrijeme'), *karnèvāl* itd.

2.2. Pojedine semantičke sfere

Iz pojedinih se semantičkih sfera također mogu izdvojiti pojedini zanimljivi termini. Nazivi su za određene ribe: *čifal* ('cipal'), *žàba* ('grdobina'), *šàmpjër* (rabi se i nazivak *kòvāč*), *mìnčūn* ('inćun'), *škřpoč*, *pòp* ('fratar'), *trilja*, *palāmīda*, *gòf*, *lòkārda*, *špār*; *mīš* ('sitna crna morska riba, crnej'), *sārāg/sārāg* ('šarag'), *igla*, *àrbūn*, *kāmenica* ('raža'), *pīc*, *kānj* ('kanjac'), *vrāna*, *lènica* ('drozd'), *knēz*, *mòdrāl̄j* ('modrak'), *òliga*, *lòvrata* ('orada'), *zùbac*, *lūben* ('brancin'), *òvčica*, *grūg* ('ugor'). Za 'hobotnicu' se kaže *mřkāča*. 'Lignja' glasi obično *lignja*, a 'lignjun' se naziva *tòtanj*.

Od ribarskoga se pribora često govori: *ùdica*, *òsti*, *vřša*, *mřža* (pojedine su vrste primjerice: *pòpona*, *grìp*, *sanādīža* i sl.), *sāk* ('mrežasta vrećica na metalnome obruču s ručkom, janka'), *palingār* ('parangal'), *pòbuk* ('predmet kojime se udara o površini mora kako bi se riba preplašila i otišla u mrežu'), *fèrāl*.

Uobičajeni su termini *òseka* i *plima*, a vezano za vremenske pojave i vjetrove javljaju se riječi: *nevèrīn*, *nèvëra/nèvëra*, *pùlenat*, *tremùntāna* (čuje se i *tremuntānez*), *lèbič*, *lèvānt*, *jùgo*, *būra*. Naziv *fortùnāl* označuje 'vrlo jak vjetar', pa se često kaže *fortùnāl büre*, *fortùnāl jùga*.

Iz terminologije se vezane za pojam kuće (dijelovi kuće, predmeti u kući, uređenje kuće) može izdvojiti: *dvòrišče*, *štèrna*, *kròv*, *tàvan*, *kùpa* ('crijep'), *lindra* ('rub krova koji prelazi vanjski dio kuće'), *žlib* ('limeni kanal kroz koji protječe kišnica'), *gréda*, *vrāta*, *pùneštra*, *fùmār/dimljak*, *stòl*, *pòstelja* (i *liglo*), *kīnderbet* ('dječji krevetac'), *štrāmac* ('madrac') itd. U Svetome je Jurju *škabèlīn* 'ladica', a *košūnel* 'jastuk'. U nekim hrvatskim govorima čujemo *krpatur* u značenju 'vrsta pokrivača' dok se u Svetome Jurju govori *krpātūr*. Spominjem i poznatu riječ *biljac*.

Posebno se mogu izdvojiti leksemi vezani za kuhinju (kuhinjski predmeti), za koju se u Svetome Jurju kaže *kùjina*, dakle na štokavski način s mijenom *h > j*. 'Željezni kotlić za kuhanje palente' naziva se *pīnjata*. U značenju 'cjedilo za tijesto' narod govori *pīnjenica*. Značenje 'lijevak' pokriva *trātūr*. Uobičajen je termin *pījat* 'tanjur', zatim *žlica* i *vīlica*, *čāša*, *flāša* (pored *bòca*), *bòkāl*. Govori se obično *lònac*. 'Posuda za jušna jela' ima naziv *jūšnik*. 'Limena posuda za pečenje mesa ili kruha' nosi naziv *kāštròla*. Poznata imenica *broštūlīn* govori se i ovdje u značenju 'naprava za prženje kave, pržionik'. Germanizam *ròr* nosi

značenje ‘pećnica’. I u ovome se naselju govori dosta proširen termin *gràdele*. Osobito je važno istaknuti da ovdje čujemo *kòpānj* (‘drvena naprava u kojoj se mijesio kruh’, dakle u muškome rodu).

Od nazivlja je, koje se odnosi na jela, registrirano: *brāžōla*, *bakālār*, *tēsto* (‘tjestenina’), *rīža*, *sālsa* (‘umak od ukuhanih rajčica sa začinima’). Za ‘ocat’ se kaže *òstika*. Zasebno bi se mogle navesti slastice kojih nije velik broj. Za ‘orahnjaču’ dolazi termin *òrjevica*. Značenje je ‘vrsta okrugloga uštipka’ pokrio termin *frīta*. U germanizme ide imenica *kōh* koja se rabi(la) u značenju ‘kolač od griza ili riže’.

Za neke se rodbinske odnose upotrebljavaju sljedeći termini: *strīc* (i *striko* i *strikan*), *ūjak*, *tétak*, *něčak*, *nečākinja*, *snāja*, *pūnac* (i *tāst*), *pūnica*. Uobičajeno se kaže *ròđak*, a oni koji su u srodstvu kažu da su *ròd*, *svòjta* ili *ròdbina*.

U nazive za ptice i domaću perad ulaze: *māndel* (i *gāleb*), *rēbac*, *vrāna*, *slāvūj*, *lāsta*, *sòkol*, *gòlub*, *kòkoš*, *pīvac*, *pīlič* (i *pīle*).

Domaće životinje u Svetome Jurju imaju uglavnom uobičajene nazive: *óvca*, *jānjac* (i *jānje*), *kòza*, *jārac*, *jārčič* (i *jāre*), *vòl*, *krāva*, *tèlič/télac*, *kònj*, *kòbila*, *ždrībac* (‘mlado konja’), *tòvar* (i *māgo*), *māgarica*, *pūle* (‘mlado magare’), *prāse*, *prāsica*, *pās*, *kūja*, *māčka*.

Dobro je zabilježiti kako se pojedine životinje glasaju. Konj rže, govedo *mūče*, ovca *blējī*, koza *měkče*, svinja *ròkče*, pas *lāje*, mačka *mjàūče*. Ptica gavran *grāče*.

Divlje su životinje *rīs*, *mèdved*, *lāsica*, *vūk* i druge.

Termini su za povrće i voće: *tīkvica*, *bòb*, *sālāta*, *zèlje* (‘kupus’), *mêrlin* (‘mrkva’), *blītva*, *krāstavac*, *kāpula*, *čèsan* (‘češnjak’), *pāprika*, *pomidòr*, *špināt*, *fāžòl*, a za ‘raštiku’ se kaže *rāšč*. Nadalje: *jābuka*, *armūlīn* (‘marelica’), *òraj*, *mūrva*, *smòkva*, *gròžđe*, *vīšnja*, *prāska* (‘breskva’), *rūšva* (‘kruška’). Grm, odnosno nisko drvo ljekovitih plodova, dren, nosi naziv *drīnjula* (ali i *drènjula*).

Od ljekovitih se biljaka češće koriste termini: *stòlisnik*, *rūta*, *dūšica*, *smīlje*, *kāmilica*. Biljke se *koròmāč* i *úšac* kuhaju i jedu kao zelje.

Među oruđima kojima se obavljaju poslovi na polju ili u vrtu jesu *mòtika*, *grāblje*, *vīle*. Dodajem da se kaže *kòlac*, u množini *kòlci* (kao potpora biljkama), a zbirna imenica glasi *kòlje*.

Leksemi iz sfere nošnje i oblačenja jesu: *kòšulja*, *věštīd*, *òpānci*, *čīžme*, *kīklja*, *frīz* (‘podsuknja’), *žěp*, *fījok*, *būšt* (‘grudnjak’), *jāketa*, *rūbac*. Interesantno je da se za pregaču kaže *zāslon*. Za hlače se danas najčešće kaže *gāče*, a stariji je narod govorio i *lāče*. ‘Donja majica’ jest *kontijēra* ili *kontijērica*. S unutrašnje je strane odjeće podstava koju narod naziva *fūdra*. ‘Marama’ je *rūbac*. Za dugme se kaže *pūca*. Govori se *kāiš* i *pòjas*. ‘Cipela’ je *pòstòl*, dakle u muškome rodu. U

modne dodatke, odnosno ukosnice idu *šnála* i *špânga*. U značenju se ‘naušnica’ obično govori *rèčīna*.

Što se tiče pojedinih ljudskih osobina, za onu koja mnogo laže govori se *làžljivica*, a za muško čeljade *làžac*. Žensko čeljade koje često obilazi druge kuće (a uz to i uživa u govorenju i sl.) jest *klátežica* jer glagol *klátit se* nosi značenje ‘skitati se’. Onaj koji često plače jest *pláčko*.

Vrijedno je istaknuti još poneke zanimljive lekseme u istraživanome govoru. Termin *cvítak* označava ‘maramu uvijenu u krug koja se podmeće na glavu ispod tereta koji se nosi, podsvítak’. ‘Ognojeno mjesto (ob. na tabanima)’, odnosno oštećenje na koži koje je nastajalo uslijed hodanja bez obuće, naziva se *nátučak*. Značenje ‘astma, zaduha’ nosi poznat termin *zâduva*, ovdje s dugim silaznim naglaskom. Romanizam je *flâjda* ovjeren u značenju ‘vrsta haljine na kopčanje (ob. crne boje) koju su običavale nositi starije žene’. Za prijevoz su se rasutoga tereta (najčešće pijeska) koristila nosila s ručkama koja se nazivaju *trâgače* (ž mn.). Teret se također prenosio ručnim kolicima s jednim kotačem, čiji je naziv *karijōla*.

2.3. Leksemi u svetojurskome govoru i nekim drugim štokavskim govorima⁶

U Svetome se Jurju kaže *rébac*, a jednako je tako u Ninu, Popovićima i Jasenicama. Lovinac ima *vrébac*. Na sinjskome je prostoru *rebac* i *vrebac*, a u Siveriću samo *vrebac*.

Zabilježeno je da Svetojunci govore *fâlda* u značenju ‘pregib, nabor (ob. na tkanini)’. Ta se imenica javlja i na sinjskome području i u Siveriću, dok u Lovincu i u Jasenicama dolazi u varijanti *vâlda*. Naravno, *fâlda* ili *fâlda* govore brojni čakavci.

Među Svetojuncima se čuje *fundàment* i *fundàmenat* u značenju ‘temelj’. U Siveriću se i na sinjskome prostoru govori *fundament*, u Ninu *fundàmenat*, u Lovincu i Popovićima *vundàmenat*, a u Jasenicama *vundàmēnt*.

Značenje je ‘vrpca koja se veže na određen način’ u Svetome Jurju pokrila imenica *fjok*. U Siveriću je i na sinjskome prostoru ovjereno *fjok*, dok u selu Popovići dolazi *vjok*.

⁶ Većina se leksema iz svetojurskoga govora uspoređuje s bliskim i udaljenijim jezičnim sustavima, uglavnom štokavskima, veoma rijetko čakavskima. Podatci su iz štokavskoga Lovinca, Nina, Popovića, Jasenica, Siverića, sa sinjskoga područja te s čakavskoga Grobnika preuzeti iz objavljenih rječnika ili drugih studija, što je, razumije se, navedeno u popisu literature. Kako se u ome dijelu tekst ne bi suviše opterećivao, ne navodi se određeni izvor.

U opserviranome je govoru u značenju ‘krojač’ evidentiran germanizam *šnâjder*, kao primjerice i u Jasenicama. Zanimljivo je da na sinjskome području dolazi romanizam *šaltur*.

Prilog se ‘uvijek’ govori u liku *vâjk*. U Lovincu se govori *vâjtk* i *vâtk*, u Ninu *vâvik*, u Popovićima *vâi* i *vâtk*, u Jasenicama *vâtk*, u Siveriću *vaik*, dok se na sinjskome prostoru čuje *vaik* i *vavik*, ali i romanizam *šempre*.

‘Pčelinjak, ulište’ u Svetome Jurju nosi naziv *ùlišće*. U sinjskome su kraju registrirane varijante *ulišće* i *uliste*, a u Popovićima *ùlište/ùlšte*, u Lovincu *ùlšte*.

U Jasenicama i Lovincu dolazi *džigerica*, i u Siveriću je *džigerica*, na sinjskome prostoru *džigerica*. Svetojurci imaju ovdje ž, poput čakavaca i nekih štokavaca, dakle *žjgerica*.

U Svetome Jurju i Popovićima govore *žèlezo*, u Lovincu čujemo *gvòžđe*, na sinjskome prostoru i u Siveriću *gožđe*. U Ninu se pak pedesetih godina čulo *gòzje*, no ne znamo kako je danas.

‘Naprava za prženje kave, pržionik’ nosi naziv *bruštùlîn*. *Bruštùlîn* je ovjereno u Popovićima. U popisima riječi sinjskoga kraja i Siverića stoji *bruštulin*.

Sveti Juraj ima leksem *grijòta*, isto kao Popovići, Jasenice i Lovinac. Zabilježeno je *grijota* i u sinjskome kraju te u Siveriću.

Nekoć se u Svetome Jurju govorilo *mejaš* (Moguš 1978: 230), no i najstariji stanovnici sada govore *měđa*. *Měđa/měđa* dolazi u Popovićima, a na sinjskome prostoru *međa* i *mejaš*. Stari je ninski govor некоć imao *měja*, no više nije tako.

Kako je već gore navedeno, Svetojurci kažu *rođak*. Glas *đ* dolazi i u *rođo* u Jasenicama. Popovići imaju *ròdijāk*, sinjsko područje *rodijak*. Zanimljivo je stanje bilo pedesetih u Ninu gdje je registrirano *ròdjāk*, *ròdijāk* i novije *ròđāk*.

Zanimljivo je da se u Jasenicama i Popovićima leksem *škabèlîn* rabi u značenju ‘ormarić’, dok u Svetome Jurju isti dolazi u značenju ‘ladica’. Značenje je kao u Svetome Jurju, primjerice, notirano na čakavskome Grobniku.

Značenje ‘željezni okov, šarka’ u Svetome Jurju nosi imenica *kànjòla*. U Lovincu je registriran muški rod, dakle *kànjòl*.

Spomenuto je da imenica *bànkîna* pokriva značenje ‘kameni rub uz cestu’, a isto je ovjereno u Jasenicama i Popovićima. I na sinjskome se području čuje *bankina*. Grobničani također kažu taj leksem, naravno s drugačijim akcentom: *bānkîna*.

Zanimljiv je općebalkanski pastirski termin *bālega*, koji nosi značenje ‘izmet goveda’, a nepoznatoga je postanja (Skok 1971–1974: 100). U sinjskome je kraju evidentirano *balega/balegina* i *galeba/galebina*. Lovinac i Popovići imaju *gāleba*.

U značenju se ‘okretan, hitar, spretan’ govori romanizam *žvēlt*, jednako kao u Ninu, Jasenicama i Popovićima. I u Siveriću i na sinjskome području dolazi *žvelt*.

Sveti Juraj, Jasenice i Lovinac imaju leksem *lúpež* (‘lopov’). Rječnik sinjskoga prostora ima također *lupež*.

Značenje ‘madrac’ zastupa termin *štramac*, kao što je u Jasenicama, Popovićima i u Lovincu. U govovima je sinjskoga područja također notirano *štramac*, a tako je i u Siveriću.

Specifično je što Svetojunci za ‘čvarak’ kažu *ùcvirak*. U tome je značenju u Popovićima ovjereno *žmàra*. *Žmara* dolazi i u sinjskome kraju te u govoru Siverića.

Sveti Juraj ima leksem *gròb*, dakle bez poznate mijene *ro > re*. *Grèb* je registriran u Ninu, Popovićima i Jasenicama, a ista se varijanta govori u Siveriću i na sinjskome prostoru.

U Svetome se Jurju govori *košùnel* u značenju ‘jastuk’, dok u Ninu, Jasenicama i Popovićima kažu *kùšìn*, kao što je to u Siveriću i na sinjskome području.

Za značenje je ‘prozor’ zabilježen leksem *pùneštra*. U Popovićima dolazi *pùneštra* i *pèndžer/pèndžer*. Na sinjskome prostoru čujemo *ponistra* i *pendžer*.

Značenje je ‘porezni službenik, financ’ pokrila imenica *finānc*, jednako kao u Jasenicama. U Popovićima kažu *vinānc*. Sinjski kraj poznaje varijante *flanac* i *vilanac*. Uobičajen je leksem *kòtāl*, dakle s očuvanim završnim *l*. Popovići imaju *kòtā*, a i u govovima je sinjskoga područja evidentirano *kota*.

Za pregaču se u Svetome Jurju kaže *záslon*, slično kao u Lovincu koji ima *záslun*. U Jasenicama je zastupljen lik *tràvèrsa*, u Ninu *tràversa*, u Popovićima *tràvèža* i *tràvèša*, u Siveriću *traveža*, na sinjskome području *traverša* i *traveša*.

Značenje ‘cipela’ u opserviranome govoru pokriva leksem *pòstòl*. U Ninu je *pòstòl*, u Siveriću *postoli* (mn.), na sinjskome području *postola*, *postò* i *cavata*, dok je u Jasenicama zabilježena imenica *cipala*.

Sveti Juraj i Popovići imaju *vèštìd* (‘odijelo’), Siverić i sinjski kraj *veštit*.

Kao u standardnome jeziku i u Svetome je Jurju zabilježen oblik *krésta*. U Ninu čujemo *krèšta*, a u Jasenicama i Lovincu *ùvòr*.

Za ‘zavjesu’ narod kaže *stòra*. U Jasenicama je evidentirano *kòltrīna*, u Siveriću *koltrine* (mn.), u sinjskome kraju *koltrina*.

‘Lijevak’ u Svetome Jurju nosi naziv *tràtūr*, isto kao u Lovincu. Jeseničani za veći lijevak kažu *tràtūr*, a za manji *pìrja*. *Pìrija* se čuje u Popovićima, *pìrja* u Ninu, *pirja* u Siveriću.

Zaključak

U članku se, pored najvažnijih fonoloških i morfoloških značajki, osvrće na leksik govora Svetoga Jurja, štokavskoga naselja u podvelebitskome području. Analiza je pokazala da govor obiluje leksemima iz naslijeđenoga, slavenskoga leksičkoga fonda, ali i da je prisutan stanovit broj germanizama, orijentalizama te romanizama, što je očekivano. Osim što su leksemi razvrstani po odabranim semantičkim sferama, ukazalo se i na podudarnosti i razlike između nekih leksema ovjerenih u svetojurskome govoru te u drugim štokavskim govorima. S obzirom na činjenicu da je leksik najfluidnija jezična razina, odnosno da je veoma propusna za unos inojezičnih elemenata, bilo je važno terenski prikupiti i proučiti današnju leksičku građu koja blijedi pod nanosima novoga vremena.

Izvori i literatura

- Ivan BUCIĆ, *Rječnik govora sela Jasenica*, Zadar, 2016.
- Ankica ČILAŠ ŠIMPRAGA, Govor Krivoga Puta kod Senja, *Fluminensia*, 19/1, Rijeka, 2007, 57–74.
- Ankica ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ikavski štokavski govori između rijeke Krke i Neretve, u: Anita Celinić, Ivana Kurtović Budja, Ankica Čilaš Šimpraga, Željko Jozić, *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji*, Split – Zagreb, 2010, 159–224.
- Milan DRAGIČEVIĆ, O današnjem ikavskom govoru u Krasnom Polju, *Fluminensia*, 2/1–2, Rijeka, 1990, 96–102.
- Božidar FINKA, Čakavsko narječje, *Čakavska rič*, 1/1, Split, 1971, 11–71.
- Božidar FINKA, Prigodna razmišljanja o međudijalekatskim dodirima i prožimanjima, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, Zagreb, 1997, 129–133.
- Filip GALOVIĆ, Dijalektološke zamjedbe o mjesnome govoru Slatina na otoku Čiovu, *Ethnologica Dalmatica* 25/1, Split, 2018, 137–145.
- Filip GALOVIĆ, Govor Donjega Humca, *Jezikoslovlje*, 15/2–3, Osijek, 2014, 231–267.
- Filip GALOVIĆ, *Govori otoka Šolte*, Zagreb, 2019.
- Filip GALOVIĆ, O govoru starijih Splitskana, u: Dunja Jutronić, *Splitske riči. Rječnik: hrvatski standardni jezik – splitski govor*, Split, 2018, 13–25.
- Mile JAPUNČIĆ, *Lovinac jučer, danas, sutra*, Zagreb, 2016.
- Joško KONTIĆ i slušatelj Hit radija, *Sinjanje. Riči Sinja i Cetinske krajine*, Sinj, 2014.
- Josip LISAC, *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb, 2003.
- Josip LISAC, *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*, Zagreb, 2009.
- Iva LUKEŽIĆ, Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine, *Čakavska rič*, Split, 31/1–2, 2003, 5–25.
- Iva LUKEŽIĆ – Sanja ZUBČIĆ, *Grobnički govor XX. stoljeća*, Čavle, 2007.

- Ljubomir MAŠTROVIĆ, Ninski govor, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 2, 1955, 87–140.
- Ljubomir MAŠTROVIĆ, Rječničko blago ninskoga govora, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 3, 1957, 423–465.
- Milan MOGUŠ, Današnji senjski govor, *Senjski zbornik*, 2, Senj, 1966, 5–152.
- Milan MOGUŠ, Pogled na današnji jurjevački govor, *Filologija*, 8, Zagreb, 1978, 227–232.
- Milan MOGUŠ, *Senjski rječnik*, Zagreb – Senj, 2002.
- Petar SKOK, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV, Zagreb, 1971–1974.
- Josip ŠIKLIĆ, Rječnik govora mjesta Siverić, *Siverić* 10/1, 2010, 4–22. (Dostupno na: <https://www.franjevci-split.hr/pdf/SIVERICpdf.pdf> (2019-11-6))
- Nikola TOKIĆ – Ivan MAGAŠ, *Rječnik sela Popovića*, Zadar, 2018.

ABOUT THE LEXIS OF THE DIALECT OF SVETI JURAJ

Summary

The dialect of Sveti Juraj is a Shtokavian dialect and belongs to the western dialect, just as all the dialects of the sub-Velebit region, except for the Chakavian dialect of the town of Senj. Senj's dialect is, like the dialect of the administrative and cultural centre of this area, had a certain influence on the dialect of Sveti Juraj, and so even today there are some Chakavian elements in it. In the paper, the most important phonological and morphological traits of the dialect of Sveti Juraj are represented and the lexis of this Shtokavian dialect is especially considered.

Keywords: Sveti Juraj, dialectical features, lexis, new Shtokavian Ikavian dialect, Shtokavian dialect